

Тернопільський національний технічний
університет імені Івана Пулюя
Тернопільська міська рада

Ternopil Ivan Puluj National Technical
University
Ternopil City Council

Корпорація «Науковий парк «Інноваційно-
інвестиційний кластер Тернопілля»

Corporation «Science Park «Innovation-
Investment Cluster of the Ternopil Region»

«Страхова компанія «ТАС»

Insurance company «TAS»

Вроцлавський економічний університет
Університет «Опольська Політехніка»
Університет прикладних наук в Нисі

Wroclaw University of Economics
Opole University of Technology
University of Applied Sciences in Nysa

Індо-Європейська освітня фундація
(Республіка Польща)

Indo-European Education Foundation
(the Republic of Poland)

Університет Дунареа де Йос м. Галац
(Румунія)

University Dunarea de Jos of Galati
(Romania)

МАТЕРІАЛИ

***XIV Міжнародної науково-практичної конференції
«ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ЗМІЦНЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ
ПОЗИЦІЙ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ У
ГЛОБАЛЬНОМУ, РЕГІОНАЛЬНОМУ ТА ЛОКАЛЬНОМУ ВИМІРАХ»***

***Proceedings of the 14 International Scientific-Practical Conference
“FORMATION OF THE MECHANISM OF NATIONAL ECONOMIC SYSTEMS
COMPETITIVE POSITIONS STRENGTHENING IN
GLOBAL, REGIONAL AND LOCAL DIMENSIONS”***

УДК 330:336:338
ББК 65

Матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах»: зб. тез доповідей, 20 травня 2025 р. ФОП Паляниця В.А., 2025. 110 с.

ISBN 978-617-7875-98-6

ПРОГРАМНИЙ КОМІТЕТ

Голова – Марушак П.О., проректор з наукової роботи ТНТУ, д.т.н., професор

Співголова – Ціх Г.В., декан факультету економіки та менеджменту ТНТУ, к.е.н., професор

Співголова – Панухник О.В., завідувач кафедри економіки та фінансів ТНТУ, д.е.н., професор

Члени:

Дейнека Ю.П. – начальник управління стратегічного розвитку міста Тернопільської міської ради (м. Тернопіль, Україна)

Демкура Т.В. – віце-президент з питань регіонального розвитку Міжнародної торгової палати ICC Ukraine (м. Тернопіль, Україна)

Колос О.С. – директор ТОВ «Торговий дім «Інтеграл» (м. Тернопіль, Україна)

Тимошик М.М. – директор ТОВ «МТ ПБС» (м. Тернопіль, Україна)

Химич Г.П. – директор Корпорації «Науковий парк «Інноваційно-інвестиційний кластер Тернопілля»» (м. Тернопіль, Україна)

Яцишин Н.З. – директор Тернопільського представництва Страхова компанія «ТАС-life» (м. Тернопіль, Україна)

Зелінська Анетта – професор, кафедра перспективних досліджень менеджменту, Вроцлавський економічний університет, Dr.Hab (м. Вроцлав, Республіка Польща)

Клеменс Бригіда – доцент кафедри регіональної політики та ринку праці, голова педагогічної ради з економіки Університету «Опольська Політехніка», Ph.D (м. Ополе, Республіка Польща)

Опалка Анна – керівник відділу з міжнародних зв'язків Університету прикладних наук в Нисі, PhD (м. Ниса, Республіка Польща)

Вілімовська Зоф'я – директор інституту фінансів Університету прикладних наук в Нисі, Dr.Hab. (м. Ниса, Республіка Польща)

Рокіта-Поскарт Діана – професор кафедри регіональної політики та ринку праці Університету «Опольська Політехніка», Ph.D (м. Ополе, Республіка Польща)

Кумар Прадіп – голова Індо-Європейської освітньої фундації, PhD (м. Варшава, Республіка Польща)

Зека Єкатеріна Даніела – виконавчий директор Документаційного центру управління маркетингу в промисловості та сільському господарстві, Університет Дунареа де Йос м. Галац, PhD (м. Галац, Румунія)

Флоріна Оана Вірланута – професор, факультет економіки і бізнес-адміністрування, Університет Дунареа де Йос, PhD (м. Галац, Румунія)

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Голова – Крупка А.Я., завідувач кафедри економіки та фінансів ТНТУ, к.е.н., доцент

Члени – науково-педагогічні працівники кафедри економіки та фінансів ТНТУ:

Артеменко Л.Б., Винник Т.М., Зарічна Н.З., Крамар І.Ю., Крупка А.Я., Мариненко Н.Ю., Панухник О.В., Письменний В.В., Радинський С.В., Тимошик Н.С., Ціх Г.В.

Науковий секретар

Маркович І.Б. – доцент кафедри економіки та фінансів ТНТУ, к.е.н., доцент

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету економіки та менеджменту Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя, протокол №10 від 29 травня 2025 р.

Відповідальність за зміст і достовірність публікацій несуть автори.

ISBN 978-617-7875-98-6

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

Розвиток соціально-економічних систем мікро-, мезо- і макrorівня: конфлікт традиційних моделей та економічних реалій 21 століття

Гончарук Олег, Мельник Лілія МЕХАНІЗМ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВОГО ПІДХОДУ В УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДОМ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	6
Корнійчук Вікторія ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОЧНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ КРИЗИ	7
Маркович Ірина ПОВЕДІНКОВИЙ ПІДХІД ДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ	9
Перепелиця Андрій, Крупка Андрій ОСОБЛИВОСТІ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ	10
Подвірна Тетяна РОЗВИТОК ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПАРКІВ В УКРАЇНИ	12
Потюк Василь, Баранов Костянтин МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ	14
Стрілецький Микола МОДЕЛЮВАННЯ ІНДУСТРІАЛЬНИХ ВИКИДІВ ПАРНИКОВИХ ГАЗІВ НА МАЛОМУ ПІДПРИЄМСТВІ МАШИНОБУДІВНОГО СПРЯМУВАННЯ	16
Химич Ірина, Костюк Надія БІЗНЕС-ТРЕНДИ СУЧАСНОСТІ: КОРПОРАТИВНА ОСВІТА	19

СЕКЦІЯ 2

Особливості інтеграції держави, бізнесу, науки, освіти в умовах цифровізації суспільства

Бондар Валерія, Бровко Лариса ВПЛИВ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ НА ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ	21
Никитюк Ростислав, Машлій Галина ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК БІЗНЕСУ	22
Никитюк Ростислав, Машлій Галина ЦИФРОВІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ЯК ЧИННИК УДОСКОНАЛЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЮРИДИЧНОГО БІЗНЕСУ	24
Письменний Віталій ЕКОНОМІЧНІ НАСТІЛЬНІ ІГРИ: ВІД КОНЦЕПЦІЇ ДО ОСВІТНЬОГО ІНСТРУМЕНТУ (НА ОСНОВІ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОЇ НАСТІЛЬНОЇ ГРИ «ІЗ ВАРЯГІВ У ГРЕКИ»)	25

СЕКЦІЯ 3

Роль і потенціал вітчизняного підприємництва у розвитку економічно стійкої держави

Багрій Максим, Крупка Андрій ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ТА НЕСТАБІЛЬНОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА	28
Галилуйко Вікторія, Письменний Віталій ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ	31
Гурзель Олександр ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА	34
Джерелейко Юрій, Радинський Сергій СУТНІСТЬ ТА ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ	35
Зелінська Лілія КОНТРОЛЬ В СИСТЕМІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ	37

Курах Олександр	40
ПАРТНЕРСТВО З БІЗНЕСОМ ЯК МЕХАНІЗМ ОПТИМІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ ГРОМАД ЧЕРЕЗ ІНДУСТРІАЛЬНІ ПАРКИ ТА БІЗНЕС-ІНКУБАТОРИ	
Мариненко Наталія, Ерстенюк Тарас, Кутко Тарас	41
ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ: ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ	
ПАРТНЕРСТВО З БІЗНЕСОМ ЯК МЕХАНІЗМ ОПТИМІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ ГРОМАД ЧЕРЕЗ ІНДУСТРІАЛЬНІ	
Парій Олег, Радинський Сергій	44
ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛІНГУ ПІДПРИЄМСТВА	
Пасєка Віктор	46
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕНЕРГОНЕЗАЛЕЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ	
Пастух Діана	48
РОЛЬ МАЛОГО, СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ ТА МІКРОПІДПРИЄМСТВА У РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	
Черній Ігор	50
ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ТРАНСФОРМАЦІЇ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	
Шаварин Сергій, Радинський Сергій	52
СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ	
Юрша Олег, Мельник Лілія	55
ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА ЯК ВІДПОВІДЬ НА КРИЗОВІ ВИКЛИКИ	

СЕКЦІЯ 4

Сучасний розвиток фінансового ринку України: можливості, виклики, загрози

Вацко Аліна	57
ДЕРЖАВНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ТА РОЗВИТКУ	
Задирайко Уляна	59
ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВІЙНИ	
Кузнєцов Олександр, Криклій Олена	60
РИЗИКИ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ ТА УПРАВЛІННЯ НИМИ	
Панухник Олена	63
ФІСКАЛЬНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК ЧИННИК ПОСИЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ОБОРОННОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ВІЙНИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МОДЕЛЕЙ РОЗПОДІЛУ ПДФО	
Письменний Віталій, Голойда Олександр	65
ФІНАНСУВАННЯ ЗАЛІЗНИЧНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ: СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ТА ІННОВАЦІЙНІ ПРІОРИТЕТИ	
Тимошик Софія	67
ПОДАТКОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД	
Черкашин Інна	69
АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	

СЕКЦІЯ 5

Інновації у глобальній біржовій сфері та банківській діяльності

Волошин Максим	72
КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ У БАНКАХ ЯК ФАКТОР ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
Петрик Анастасія	74
ІННОВАЦІЇ У БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ	
Тимошик Наталія	75
ІНСТИТУЦІЙНА РОЛЬ БАНКІВ У ФОРМУВАННІ ЗАСАД СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ПОСИЛЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	

СЕКЦІЯ 6

Страховий ринок України – каталізатор чи стримувач прогресивних змін у вітчизняній економічній системі?

Геськів Вікторія ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ФУНКЦІЇ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ	77
Кінах Вікторія ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ІНВЕСТУВАННЯ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ: АДАПТАЦІЯ ДО МІНЛИВОГО ФІНАНСОВОГО ЛАНДШАФТУ	78
Якимець Володимир ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЦИФРОВИХ КАНАЛІВ КОМУНІКАЦІЇ ЗІ СТРАХОВИМИ КЛІЄНТАМИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЛОЯЛЬНІСТЬ	80

СЕКЦІЯ 7

Економічно ефективна торгівля: розуміння суті та сучасні підходи до її ведення

Радинський Сергій, Радинська Софія ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ТОРГІВЕЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	82
--	----

СЕКЦІЯ 8

Майбутнє конкурентоспроможності: розумне управління, розумні території, розумний бізнес

Амірзянова Надія ВПЛИВ АВТОМАТИЗАЦІЇ ТА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА РИНОК ПРАЦІ	85
Артеменко Людмила КОНКУРЕНТНІ СТРАТЕГІЇ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ЗОВНІШНІХ РИНКАХ В УМОВАХ ВІЙНИ	86
Голич Степан БАЛЬНЕОЛОГІЧНІ РЕСУРСИ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ: РЕІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ВІДНОВЛЕННЯ	87
Державець Денис ГЕОГРАФІЧНЕ ПОЛОЖЕННЯ ЯК ФАКТОР СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	90
Дмитрів Аліна СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЗАКЛАДУ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА	92
Собко Олександр ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА	93
Суховерша Володимир ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ І БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ЯК КЛЮЧОВИЙ ВЕКТОР КОНКУРЕНТНОГО РОЗВИТКУ	96
Ференц Віра ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОСИЛЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ У СФЕРІ ТОРГІВЛІ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ	98

СЕКЦІЯ 9

Трансформація бізнес-процесів у контексті сталого розвитку

Калушка Віталій ІННОВАЦІЙНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК РУШІЙ ТРАНСФОРМАЦІЇ БІЗНЕСУ	100
Лацік Тетяна СУЧАСНІ ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ФОРМУВАННЯ СТІЙКОГО БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ	102

Петраков Вадим	
ОПТИМІЗАЦІЯ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ ТРАНСПОРТНОГО ПІДПРИЄМСТВА ЯК ВЕКТОР ТРАНСФОРМАЦІЇ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	104
Янчинський Володимир, Панухник Олена	
ДОНОРСЬКІ ФОНДИ ЯК ДРАЙВЕРИ ПОВОСННОЇ «ЗЕЛЕНОЇ» ТРАНСФОРМАЦІЇ	106

УДК 338

Корнійчук Вікторія

студентка групи ППм-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

Науковий керівник: Химич Ірина

кандидат економічних наук, доцент

доцент кафедри управління інноваційною діяльністю та сферою послуг

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

м. Тернопіль, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОЧНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ КРИЗИ

Молочна галузь є однією із важливих складових харчової промисловості будь-якої держави в цілому, й України зокрема. Щорічно, 1 червня в світі відзначається «Всесвітній день молока» («World Milk Day»), який запроваджено на офіційному міжнародному рівні представниками Продовольчої організації ООН «ФАО» починаючи з 2001 року.

На рис. 1 показна інфографіка «Молочна карта України – 2024», яка сформована фахівцями Асоціації виробників молока («АВМ») разом із органом сертифікації «Органік Стандарт» за підтримки Швейцарії, що відбулася в межах швейцарсько-української програми «Розвиток торгівлі з вищою доданою вартістю в органічному та молочному секторах України» («QFTR»), що впроваджується Дослідним інститутом органічного сільського господарства («FiBL», Швейцарія) в партнерстві із «SAFOSO AG» (Швейцарія) [1].

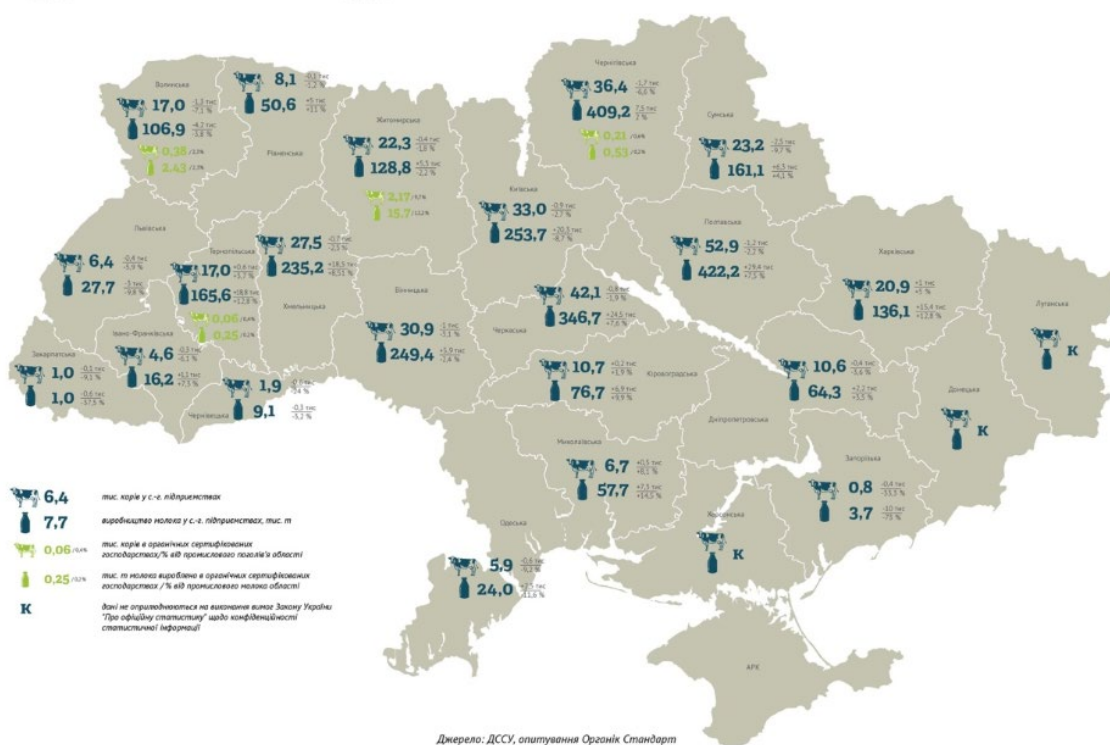

Рис. 1. Інфографіка «Молочна карта України – 2024»

Примітка: дані взято із джерела [1]

В кінцевому підсумку щодо стану та умов загальної діяльності даної промисловості в державі протягом 2023 р. помітно, що майже кожна із областей зазнавала значного

скорочення кількості поголів'я корів у даному секторі. Проте, варто відмітити хоча і про незначну, але позитивну тенденцію темпів приросту в таких областях як Тернопільська та Миколаївська, а також і Харківська, в якій після процесу її деокупації розпочався непростий шлях в напрямі відновлення й стабілізації в цілому.

Також, доцільно зазначити, що завдяки проведеним заходам щодо підвищення рівня продуктивності корів, все ж більша частина областей змогли продемонструвати певне зростання результатів обсягів виробництва саме промислового молока. Отже, як наслідок таких дій, отримані значення щодо обсягів молока від підприємств у структурі переробки зуміли повернутися до рівня їх результатів 2021 р., загальна частка такого виду молока в структурі зданого на переробку зросла до 89,10 % (до показника 81,80 %, що був перед початком повномасштабної війни в країні), а значення частки молока гатунку «екстра» склало 49,00 %. В топ-5 лідерів молочних областей станом на 1 січня 2024 увійшли такі як: Вінницька, Київська, Полтавська, Черкаська й Чернігівська, які зуміли утримати на рівні 51,40 % промислових корів країни та забезпечити, в підсумку, 72,50 % всіх надходжень молока від наявних молочнотоварних ферм для його подальшої переробки.

У табл. 1 представлено порівняння щодо обсягів виробництва органічного молока в Україні та деяких країнах ЄС [1].

Таблиця 1

**Порівняння обсягів виробництва органічного молока в Україні та країнах ЄС
станом на січень 2023 року**

№ з/п	Назва країни	Кількість виробленого органічного молока, тис. т	Частка органічного молока в загальній структурі виробленого молока, %
1	Швеція	482,32	17,30
2	Австрія	661,69	17,28
3	Данія	745,90	13,23
4	Латвія	84,60	8,55
5	Литва	82,87	5,64
6	Франція	1281,64	5,17
7	Греція	27,81	3,92
8	Німеччина	1266,22	3,89
9	Італія	498,54	3,78
10	Фінляндія	80,91	3,50
11	Бельгія	131,26	2,96
12	Нідерланди	296,19	2,08
13	Словаччина	19,81	2,19
14	Болгарія	9,28	1,10
15	Польща	33,42	0,22
16	Україна	15,32	0,17

Примітка: дані взято із джерела [1]

Важливим є виокремлення й ряду основних факторів, що значно вплинули на формування попиту та пропозиції щодо ринку молока в Україні за 2023 р.: 1) пропозиція: загальне виробництво молока (7,41 млн. т); загальне надходження молока на переробку (2,86 млн. т); загальна чисельність корів (1,29 млн. голів); кількість господарств з виробництва молока (1309 підприємств); середній розмір промислової ферми (300 корів); середній річний удій молока від корови у с/г підприємствах (7345 кг/корова); середній річний удій молока від корови у сертифікованих органічних господарствах (4783 кг/корова); 2) попит: споживання на душу населення (192 кг/особа/рік); чисельність населення (33,2 млн. осіб).

Отже, не дивлячись на наявну кризову ситуацію в даній галузі, все ж розроблено певну організаційно-управлінську адаптаційну стратегію, тактичні кроки та бізнес-політику, згідно якої успішно діють, працюють та розвиваються підприємства даного сектору.

Перелік використаних джерел:

1. Молочна галузь: Україна — ЄС (16.06.2024). URL:
<https://infagro.com.ua/ua/2024/06/16/molochna-karta-ukrayini-2024/>.

УДК 336.22

Маркович Ірина

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри економіки та фінансів

Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя
м. Тернопіль

ПОВЕДІНКОВИЙ ПІДХІД ДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Класична економічна теорія розглядає економічних агентів як раціональних суб'єктів, які ухвалюють рішення та діють відповідно до економічної доцільності та ефективності. Проте, в реальному житті відхилення від раціонального оптимуму є передбачувано систематичними, зокрема в площині сплати податків та обов'язкових платежів державі. Поведінкова економіка дедалі частіше використовується для аналізу причин, чому платники податків ухиляються від податкових зобов'язань, навіть за наявності формальної вигоди їх сплати. Відхилення від раціональної поведінки часто зумовлені когнітивними упередженнями — такими як ефект соціальної норми, упередження статус-кво, підтверджувальне упередження та евристика доступності.

Емпіричні дослідження показують, що низка платників сприймає сплату податків не як обов'язок, а як реакцію на те, що робить більшість. Так звані «наджинг»-інструменти — зокрема повідомлення на кшталт “більшість ваших сусідів уже сплатили податки” — суттєво впливають на поведінку. У рандомізованому польовому дослідженні у Норвегії встановлено, що звернення до соціальних норм підвищило рівень сплати на 5–7% [1].

Ще одним чинником є когнітивна інерція — платники уникають змін у звичних фінансових діях, навіть якщо нові податкові умови є вигіднішими. Це так зване упередження статус-кво пояснює повільну реакцію на цифровізацію податкової звітності, особливо серед мікробізнесу.

Підтверджувальне упередження також має фіскальні наслідки: платники, які раніше стикалися з непрозорістю або адміністративною несправедливістю, схильні ігнорувати нову позитивну інформацію і далі будувати поведінку на базі старого негативного досвіду. Така упередженість обмежує вплив інформаційних кампаній на зміну податкової поведінки.

Для підвищення рівня добровільного виконання податкових зобов'язань уряди країн дедалі активніше інтегрують поведінкові підходи у фіскальну політику. У Великій Британії створений Behavioural Insights Team запропонував низку рішень, спрямованих на зниження ухилення — включно зі зміною лексики в офіційних листах. Дослідники [2] продемонстрували, що просте додавання соціальних порівнянь у текст податкового повідомлення (наприклад, “ви в меншості серед сусідів”) підвищувало рівень сплати на 16%.

Урахування когнітивних упереджень у податковому адмініструванні дозволяє не лише зменшити ухилення, а й підвищити довіру до інституцій. Це особливо актуально в Україні, де традиційно високий рівень тіньової економіки і низький рівень довіри до податкової системи. Використання підходів поведінкової економіки дає змогу формувати ефективні, некаральні методи стимулювання платників до виконання своїх зобов'язань.

Перелік використаних джерел:

1. Bott, K. M., Cappelen, A. W., Sørensen, E. Ø., & Tungodden, B. (2020). You've got mail: A randomized field experiment on tax evasion. *Management Science*, 66(7), 2801–2819. <https://doi.org/10.1287/mnsc.2019.3360>